

egymást ismerjük. És most azt mondja nekünk: ember, intellek téged!

Most pedig fogadjuk el ezt az intelmet, igazodjunk hozzá, s egymást kölcsönösen intsük, mert ez a keresztyén élet kérdése ebben az értelemben, amint róla beszéltünk. Istent nem kell intenünk, annál inkább magunkat. Nem veszélyes pillanat, nem veszélyes lépés ez, amit most teszünk? Vajjon nem esünk-e el, miközben ennek a kérdésnek a lényegébe akarunk behatolni, nem felejtjük-e el azt, amit éppen most idéztünk emlékezetünkbe: Krisztust és a Szentleket; nem térünk-e vissza önmagunkhoz, emberi helyzetünkhöz, ahhoz, ami éppen most a mi helyzetünk: erőinkhez, lehetőségeinkhez, existenciánk körletébe, ahol ismét csak önmagunkban vagyunk és ki tudja, ha nagyon belemélyedünk, nem lesz-e minden ismét úgy, mint abban a pillanatban, amikor elhagytuk ezeket a dolgokat s amikor kezdtünk ráeszmélni arra, hogy mit jelent keresztyénnek lenni? Nem kezdődik-e ismét elől existenciánknak és emberi belátásunk, erőink, elérhető céljaink felől alkotott illuzióinknak teljes nyomorúsága, ami kikerülhetetlen annál az embernél, aki nem jutott tovább önmagánál? Egyáltalán van-e valami értelme annak, hogy ezt a kérdést felvessük: mit kell, mit lehet tennünk? Nem lázadás-e ez Isten ellen, aki kegyelmében azt ígérte nekünk: én mindent megcselekszem, mindent újjá teremtek? Oda lépjen-e hát az ember ismét cselekvőleg Isten helyére?

Engedjük csak, hogy hasson reánk ennek a vállalkozásnak a veszélyessége. Semmi okunk sincs rá, hogy kétségbe vonjuk, hogy Pál apostol, amikor ezt az átmenetet tette Isten mélységétől az emberhez (aki nem a legtökéletesebb lény), tudta mit tett és nem haladt el vakon a feltároló szakadék mellett! Ez az átmenet az intelemhez, a keresztyén élethez, ha egész valóságában, mint a mi életünk és a saját cselekvésünk kérdését fogjuk föl, egészen mást is jelenthet. Jelentheti azt is, hogy a szent és élő Lélek láttára, éppen amikor szavát hallottuk és erőtlenségben vagy erőben, — valószínűleg erőtlenségben — megpróbáltunk hinni benne, éppen azután kellett beismernünk, igazán beismernünk, hogy mint ilyen hívő emberek is, földön élő emberek vagyunk és a Kegyelem e nagy szava úgy mondatott nekem, amint vagyok és egy pillanatig se szabad elfelejtenem, hogy amikor ezt a szót fülemben és szívemben hallom, az vagyok, aki vagyok és minden kérdés: életkérdé-

sek, aggodások, kísértések, életünk határtalan komplikáltsága az emberi közösségben, e szó meghallása előtt és után egyformán fennállanak és az Isten szavát ebben a helyzetben kell elfogadnom és hinnem. Ha e meghasonlásokon kívül élnék, kívül azon a tényen, hogy amikor az Isten ígését hallottam, akkor is ember vagyok és maradok: ez azt jelentené, hogy az időnek vége, a beteljesedés már megtörtént és Krisztusban a Szentlélek által nemcsak megbékültünk, hanem megváltva, az örökélet részesei vagyunk, célhoz jutottunk. Ez a mi útunk célja, ez az a remény, amelyre újjászülettünk, ez a beteljesedett közösség Istennel! De Pál apostol nem a beteljesedettekhez és megváltottakhoz beszélt, hanem a megbékéltekhez; emberekhez, akik hit által hallották az ígét, de ebben a földi létben lakozva, sátorházuk még nem bomlott el és még mindig várnak az örökkévaló házra a mennyben. Ebben a helyzetben vagyunk mi is! És az átmenet az intelemhez és az intelem elfogadásához sokkal inkább azt jelenti — minden képzelődést távoltartva magunktól — hogy becsületesen értsük meg azt, hogy Isten először az úton van velünk.

A keresztyén élet útja után meghasonlásban kérdezzünk. Tehát a hit kérdése *mellett*, — habár elválaszthatatlanul is attól, — felmerül egy *másik* kérdés. Megszégyenítő és lesújtó, hogy a keresztyén élet kérdése más, mint a hit kérdése. Ennek nem így kellene lennie. De így van. Azért van az, hogy Isten az úton és még nem a célnál van velünk, mert hitünk sohasem hordja magában és nem teljesíti be igazán az engedelmességet, szeretetet, cselekvést, amint azt Luther olyan szépen leírta. Véleményem szerint túlságosan szépen. Hogy hogyan szeretem Istent, miután elfogadtam és megértettem, ez más lapra tartozik. Mivel mi a beteljesedésen innen, az időben és még nem az örökkévalóságban élünk, ezért a keresztyén élet kérdése, annak a kérdése, ami nálunk történik; azaz a mi kicsiny énünknek a kérdése; éppen ezért nagy szükség van arra, hogy ezt a különös kérdést felvessük. Amiközben ezt a kérdést felvetjük, hogy mit kell most tennünk, amikor még csak úton járó keresztyének vagyunk, s mit tehetünk általában, mint *viatores*, becsületesek és igazak vagyunk s megadjuk Istennek a dicsőséget. Miközben az intelmet elfogadjuk, nemcsak érzelemben és azzal a hátsó gondolattal, hogy tulajdonképpen erre nincs is szükségünk, hanem egészen egyszerűen attól a kéztől,